

запропонованого правила є такі іменники: *алюр, вахляр, звір, комар, кав'яр, мазур, моляр, мочар, очкур, пазур, сафлор, снігур, снігур, фарб'яр*. Ці слова належать до твердої групи, хоча в називному відмінку множини мають закінчення *-і*. У чинному правописі це тільки одна з груп винятків, а в поданому алгоритмі – єдина. Перелік винятків вичерпний і короткий (всього 15 лексем, з яких не всі активного вжитку).

Запропоноване правило апробовано в освітньому процесі середньої та вищої школи в межах авторської фахової діяльності. Ширше застосування в процесі викладання української мови може підказати шляхи вдосконалення алгоритму. Варто також переглянути й інші складні у формулюванні мовні правила, зробивши їх зрозумілими й практично доцільними.

Список використаних джерел

1. Інверсійний словник української мови / Відповід. редактор С.П. Бевзенко. К.: Наукова думка, 1985. 811 с.
2. Українська мова. 6 клас: зошит з друкованою основою: у 9 ч. Ч. 1 / І. В. Гавриш, Н. В. Семихат, С. М. Дроф'як, Н.М. Новожилова. Харків: Інтелект України, 2023. 88 с.
3. Український правопис. К.: Наукова думка, 2019. 391 с.

Царенок А. В.,
д-р філос. наук, доцент,
професор кафедри філософії та культурології,
Національний університет "Чернігівський
колегіум" імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів

УДК 111.852

ЕСТЕТИКА ЯК "ХІРУРГІЯ ПРЕКРАСНОГО"

Мабуть, найпопулярніший із досить численних способів осмислення предмету філософсько-естетичних роздумів передбачає використання таких добре знаних понять як "прекрасне" та "краса". Він уможливорює висновок про естетику як про філософію прекрасного / краси, яку доцільно поставити пліч-о-пліч із гносеологією – філософією здобуття істини – та етикою – філософією добра / моралі. В результаті науковий світ отримує тріаду дисциплін, спрямованих на системне й поглиблене вивчення так званої "платонівської тріади" – істини, добра та краси. Яскравим прикладом утілення цього підходу, як відомо, є трискладове критичне вчення німецького мислителя Імануїла Канта, хрестоматійні "Критики"

якого присвячені відповідним теоретичним проблемам. Прикметне "тріо" праць кенігберзького вченого являє собою системне філософське осмислення ставлення людини до дійсності. У "Критиці чистого розуму" Імануїл Кант здійснює виклад своєї теорії пізнання, у "Критиці практичного розуму" викладено основи кантівської етики, а "Критика здатності судження" знайомить нас із філософсько-естетичними роздумами німецького любомудра.

Закріплення за поняттям "естетика" значення науки про красу або ж калістики (цей термін походить від грецького "καλός" – "прекрасне") [див., напр.: 1, с. 11] вже досить давно стало справжньою традицією. Її – й не тільки її – підвалини були закладені ще самим "батьком" естетики Александером Готлібом Баумгартеном. Не можна не визнати, що осягнення людиною дійсності неможливо уявити без звернення уваги на царини прекрасного, здатні дарувати споглядачеві насолоду. Краса не тільки вабить та милує, але й цікавить, виступає чинником глибоких розмислів: філософ воліє осмислити її (втім, як і все суще), а отже, в загальному контексті філософського дискурсу просто не може не існувати особливої сфери знань, присвяченої питанню прекрасного. Такою сферою в науковому світі й прийнято вважати естетику.

Свого часу видатний український культурний діяч Тарас Шевченко, для якого (принаймні в певні періоди його життя) теорія краси являла собою "порожню балаканину" та навіть "шахрайство", виявляв негативне ставлення, ба навіть зневагу до філософів-естетиків, і останнім є в чому справедливо дорікнути надзвичайно прямолінійному Кобзареві. Справді, як добре відомо фахівцям, у своєму "Щоденнику" Тарас Шевченко зізнається у нелюбові до естетичної науки – у "нездоланій антипатії до філософій та естетик": за словами митця, цим почуттям він проникнувся ще в студентські роки. На перший погляд, Шевченка цікавили краса, художня культура, артистична практика, але в жодному разі не царина філософських роздумів, присвячених відповідній проблематиці. "Якби ці неживі вчені естетики, ці хірурги прекрасного, замість теорії писали історію витончених мистецтв, тут була б очевидна користь" [2, с. 694], – недвозначно наголошує цей рішучий критик естетики. (Втім, слід обов'язково відзначити, що все ж часом у автора згаданого "Щоденника" з'являлася й певна повага, ба навіть серйозний пієтет до естетичного теоретизування, яке меншою чи більшою мірою відповідало його думкам (на жаль, не з усіма з них можна погодитись). Окрім того, в об'ємній літературній спадщині Кобзаря ми зустрічаємось із низкою міркувань, які неможливо не визнати теоретико-естетичними: згадаймо хоча б прикметні шевченкові розмисли про красу у природі та в мистецтві, наведені в повістях "Художник" та "Прогулянка із задоволенням і не без моралі").

Наразі напрочуд цікавими для нас постають шевченкові слова про філософів-естетиків як про "хірургів прекрасного". Наважимося зазначити, що наведеним словосполученням можна й конче варто скористатися для доволі вдатної й навіть компліментарної характеристики царини філософсько-естетичних розмислів. Дійсно, прагнучи здійснити ретельний аналіз краси, визначити її істотні риси, естетика постає своєрідною "хірургією" чи радше "анатомією" прекрасного.

Естетика – філософська дисципліна; вона претендує на статус найзагальнішої теорії, зокрема, найзагальнішої теорії прекрасного. Аналітика постає її невід'ємною супутницею. Для людини, яка, як мовиться, живе почуттями, аналіз (умовне мисленнєве розчленування) конкретної краси, хоча й здійснюваний із метою кращого її осягнення, може насправду видатись чимось недоречним і навіть образливим. Однак homo aestheticus є водночас і homo sapiens: людство живе не лишень переживаннями, й наша допитливість (поготів допитливість вченого) задовольняється не тільки в чуттєво-та емоційно-досвідний спосіб. Естетика вдається до раціонального занурення в таємницю прекрасного, що, звісно, передбачає й цілоспрямоване виділення елементів останнього, визначення його важливих характеристик (не кажучи вже про аналіз людської суб'єктивності, здатної так чи так сприймати й переживати красу). І цей спосіб, безперечно, відповідає вимогам нашого інтелекту, що, поруч із чуттєвістю, також прагне осягнути дійсність, будучи спроможним сприяти адекватнішому, чіткішому її відображенню в людській свідомості. Раціональне "схоплення" краси є природною потребою людства, закономірним і, так би мовити, законним доповненням до чуттєво-емоційного "знайомства" з прекрасним. Правильні роздуми філософа-естетика щодо об'єктів споглядання, здатних дарувати нашим відчуттям приємність, допомагають визначити критерії прекрасного, класифікувати його й, окрім того, ліпше збагнути цінність істинної краси.

До того ж, як основі художньої критики (сучасник Шевченка Віссаріон Бєлінський не без певного відсотку влучності дав останній ім'я "естетика в русі"), філософії краси доводиться вдаватися й до рятування прекрасного в царині мистецтва – до свого роду "медичної профілактики", "оздоровчих процедур", "хірургічного втручання" чи навіть "реанімації", а то й, на жаль, до "патологоанатомічного розтину-експертизи", як-от у тих випадках, коли краса успішно зведена із якогось окремо взятого художнього світу. Відповідно, бути справжнім охоронцем здоров'я й повноцінного буття цієї цінності означає виконувати вельми високу місію, й естетика може й повинна виступати в якості гідної й дієвої "хірургії прекрасного".

Список використаних джерел

1. Личкова В. А. Український Sacrum: ейдоси і люди під Покровом Богородиці. Чернівці : SCRIPTORIUM, 2019. 128 с.
2. Шевченко Т. Г. Кобзар. Вперше зі щоденником автора / упоряд. та комент. С. А. Гальченка; передм. І. М. Дзюби. Харків : Книжковий Клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2014. 960 с.